

KERESZTÚTON

Álvaro de Campos versei Vaszilij Bogdanov szibériai füzetébe

1. SZIBÉRIAI ŐSZ

Ferde fények. Rézsútos napsütés.
Kissé eldől minden,
mintha a kép elmozdulna a falon, meginogna.
Minden billeg.
A mélabúsan vetkőző
és színüket váltó fák között
lovasszék árnyai.
Hogy kerültek a Don mellől ide, a tajgába,
az őszi erdőbe – rejtély?
Fenyegetően villognak kivont kardjaik,
torokhangon üvöltöznek, és a cár atyuskát szidják,
vagy a hetmant? Már öregek, hülyék,
nem tudják, mit csináljanak jódolgukban,
mint ahogy ők sem tudják,
mihez kezdhethéneek szabadságukkal,
itt, több ezer mérföldnyire az otthonuktól.
És a fák között fenyegetően villannak meg
a rájuk leselkedő démonok kénsárga szemei,
miközben otthonukat éppen ebben a pillanatban
dúlja fel egy tatár horda, felgyújtva házaikat,
láncra fűzve asszonyaikat, gyermekeiket.
Nem tudnak az áldozatokról, nem is sejtik, hogy ők is
áldozatai az önkénynek és a másvilágról átugró,
Szibéria végtelen járataiban mohón várakozó démonoknak.
Az áldozatok egymást metszik, takarják, kioltják
az elcsúszó alkonyatban, a ferde, lombok közé vesző fényben,
miközben hullámszik az ősfák végtelen éneke,
a feltámadó szél sodorja, elveszíti, de megtalálja megint.

A békéről énekelnek a fák levelei, és a szeretetről,
s a folyamatosan káromkodó kozákokat foglyul ejti,
a kiszámíthatatlan rejtelmeket ígérő szibériai éjszaka.

2. FARSANG

*„Távolról jöttem, s arcomra van írva
Épp oly ködös, mint összeférhetetlen
Módon egy másik, messze lény profilja
Cáfolva bitvány, mai sziluettem.”
(Fernando Pessoa. Kálvária VI. Fordította Nemes Nagy Ágnes)*

Szibéria reng, dúlja havazás,
elherdált, unt, elvesztett világok
keresztútjain egyedül kószálok.
Dideregtető, őrült látomás

forgat, kerengtet tört magam körül,
és hull a hó, a hó, a hó, a hó.
Egymásba csúszik ábránd és való,
az ember végül annak is örül,

ha nem örül meg. A kocka pörög.
Egy zsoldos katonával kockázok,
szemébe nézek, hetykén kivárok,
és hatra-vakra nyerek, röhögök.

Kardjához kap. Én gyorsabb vagyok.
Fehér nyakának feszül a penge.
„Ne ölj meg! – könyörög esdekelve. –
Egypár évet még élni akarok!”

Elraktam cinkelt kockáimat,
elvettem kardját, pisztolyát, tőrét,
a zsebemben volt már a nyereség,
hóba léptem ki. Tűnő áhítat

tört rám. Üvöltő farkasokat láttam.
Lila árnyak kerengtek a havon.
Megküzdök velük. Itt az alkalom!
És elindultam a havazásban.

Mindez régen volt. Tűnő mánia.
Kalandor voltam. Térdig érő hóban
lőttem két farkast. Tán a seholban,
megvan bundájuk. Zúg Szibéria.

Kunyhó tűnt fel a sűrű havazásban.
Torzonborz öreg, tépett kacabajka
nyílt szét mellén, hívott, balalajka
szólt, és leányok forogtak a táncban,

deli legények karján. Beléptem.
„Farsang van, uram, nem kísért a farkas
többé, lelőtted, ideje, hogy mulass!”
Megjövendölték az érkezésem.

Eperpálinkás butykossal kínált.
Merre tartok? – kérdezte az öreg.
„Északnak, fehér fagyündéereket
felkeresni és velük ülni bált.”

Egy manysi törzs holnap indul arra.
Itt a sámán is. Elmehetsz velük,
eltévedhetnél talán nélkülük.
Feltűnt a sámán összevagdalt arca.

Hónapokig velük vándoroltam,
jártam ott fenn, a bálványaiknál,
melyeket Te is versekbe megírtál,
merek szemükből jövőm eloroztam,

és mentem tovább, túl a sarkkörön.
Hallgattam lányok vidám énekét.

Rólam szólanak, hittem a mesét,
nem kerülhet el többé az öröm.

Hosszasan néztem az északi fényt
az átlátszó fehér éjszakában.
Nem tudom, kire, mégis egyre vártam,
meglelve végül a céda reményt,

javítható az elrontott világ!
Biztatón nézett a Nagy Medve fentről,
ha baj van – intett –, le is jó az égből.
Fagyban esengtek csengő áriák.

A szerelemről énekelt a lány,
már tudtam, többé tovább nem megyek.
Én, ki bejártam a messzi keletet,
ópiummámor úzött, és magány.

Hittem, északon kell megpihennem,
lányok táncoltak, pillantásom lesték,
a jégtáblákon ingó jegesmedvék,
énekelt törzsem. Volt már miben hinnem.

Akkor tűnt fel a kísértethajó.
A kormánynál megláttam a halált,
barázdált arcú kalózkapitányt,
egymásba tűnt az álom és a hó.

Tudtam, értem jött, tovább kell menni,
és kavargott a hó, a hó, a hó.
Suhant már velem a kísértethajó,
s a becsvágyam is kezdett éledezni.

Az idő tengerét jártam, visszatértem,
Szibéria és hulló életek
vonzottak, és elhagyott törzsemet
megtalálnom majd az öröklétben.

Cáfolja hitvány, mai sziluettem,
egy másik messzi, büszke lény profilja,
távolról jöttem, és arcomba van írva:
akar velem valamit az Isten.

3. NEKIFESZÜLNI A SZÉLNEK...

Nem vagyok senki,
nem érdekel semmi,
nem is akarok lenni,
de azért a mindenség minden álmát őrzöm.
Minden becsvágy engem űz.
Remeg bennem minden energia.
Az egész erő.
Nekifeszülök a szélnek,
szibériai télnek,
körülöttem zúg a rengeteg,
mintha láthatatlan motorok dübörögnének állandóan,
örökké járó láthatatlan motorok,
melyek tartályaiból sose fogy ki az üzemanyag,
nem állnak le soha,
zengnek, zúgnak örökké.
Pengeti a csontvázfák karjait a fagy.
Az ón-szürke ég mint halotti lepel,
napok óta rejtegeti a napot.

Nekifeszülök a télnek,
forogat, feldönt, görget,
ismét talpra állít a szibériai szél.
Hatalmas bányák nyílnak bennem,
végtelen járatok,
pirosra festett arcú emberkéek kelnek útra belőlem
a világ négy égtája felé,
pöttöm bohócok,
de elveszítem őket,
mielőtt rájuk bíznom a hírt,
eltűnnek a hóban,

elragadja őket az orkán,
pörgeti a vihar,
felfalják a farkasok,
madarak csőrében tűnnek el,
s amint előrefurakodom a derékig,
nyakig érő hóban,
és fogalmam sincs, hova, merre,
de még emelem a lábam,
a szélnek nekifeszülve
látom, hogy mégiscsak nekem kell megvinnem a hírt,
noha mibenlétéről fogalmam sincs.
Milyen hírt vigyek én,
aki nem vagyok senki,
és nem is akarok lenni semmi?
Miféle hírt, és mégis kinek?
És akkor meglátom egy faágon hintázni
az utolsó piros emberkét,
intek neki, és leugrik,
befészkel magát a zsebembe, tüszög.
Te tudod a hírt? – kérdem.
Hiszen te magad bíztad rám, méltatlankodik.
Hogyne tudnám!
Akkor áruld el, kérlelem,
mondd el, kedves barátom,
fennhangon mondd el, hogy mások is hallják.
Én elfelejtettem.
Egészen egyszerűen elfütyült a fejből.
S ekkor a megdermedt,
de meleg zsebemben éledező,
piros ruhás emberke hahotázni kezdett.
A hír, amit szét kellett volna vinnünk,
a hóban álmodó, fagy dermesztette országrész
minden sarkába, a szeretetről szól,
a szeretetről és a szolidaritásról,
mely érzések nélkül
egyszerűen elképzelhetetlen,
állati szintre süllyed az élet,
ahogyan azt némely diktátorok,

magtalan hiúságukban,
példátlan mohóságukban
kifejezetten akarják is,

Álvaro de Campos Fernando Pessoa legkedveltebb alakmása. Mesélték, hogy a költő néha rejtélyesen mosolyogva jelent meg a lisszaboni kávéházban, és barátainak úgy mutatkozott be, hogy „Álvaro de Campos!” Vagy azt mondta: „Ma jó napom van, Álvaro vagyok megint.” Természetesen kedves alakmásának életrajzot is költött, részletesebbet, szerteágazóbbat, gazdagabbat, mint a többi társának. Egy Glasgow-ban végzett, Nagy-Britanniában élő, a világot bekalandozó hajómérnökről van szó. Aki a modernség bűvöletében él és alkot, s a futurizmussal is kacérkodik. Áradó, dinamikus szabad verseiben bámulatosan nagy teret szentel a huszadik század technikai újításainak. Verseiből nagyapám is lefordított néhányat, a Tengeri ódát például, vagy a Harci ódákat... Itt megkísérli annak a költőnek a szemével nézni az orosz sorsot és a gyötrelmes szibériai létezést, aki bevallottan világpolgár, és akinek, megteremtőjével, Pessoa-val szemben úgyszólván semmit nem jelent a haza, üresen csengő szó a hazaszeretet, aki egyik, nagyapám által is lefordított harci ódájában gúnyosan jegyezte meg:

„Én, ki Szibériában töltöm a szabadságomat.
Én, kinek nem mond sokat a hazafiság.
Mert nincs gyökerem, mint a fáknak, ki gyökértelen vagyok...”*

Érdekes, hogy Álvaro de Campos álarcában, az ő szemével miket vesz észre nagyapám Szibériából! Az első vers kozák száműzöttekről szól, a második még a költő futurista korszaka előtti időszak ismertebb hosszú, de még ha döcögve is, nehézkesen is, de rímelő, kötött formában írt verse az Opiárium vagy az Önvizsgálat káprázatosan mozgalmas világát idézik. Hogyan is írja az Önvizsgálat második, a karnevál-forgatagot felelevenítő versében?

„És mégis olyan vagyok, mint senki,
Szerelmes cinkosa e zsvajznak...
Mert bennem is épp az lüktet, jajgat,
Mi őbenne meg kíván jelenni:

Az ostoba karneváli lárma.
A zulu-álarcos Európa,
A néger-táncok szörnyű riadója
És elegáns vigasztalansága.”**

És a harmadik, ahol már a Campos ódái dübörögnek, a Nekifeszülni a szélnek... azt is megmutatja, hogy hogyan látja a déli költő Északot, mi és miért izgatja Szibéria behavazott erdőségeiben, és a fagy szorításában fel-feljajduló faágak roppanása miféle emlékeket ébreszt benne. – Tatjana Bogdanova

** Álvaro de Campos: *Önvizsgálat II. Karnevál*. Vaskó Péter fordítása